

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an ————— 40 Lei.
Pe jumătate de an ————— 20 Lei.

Înpara odată în săptămână:
DUMINECA.

RÉDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arad, Strada EMINESCU Nr. 35.
Telefon pentru oraș și județ Nr. 266.

Nr. 1583/1923.

IOAN

din îndurarea lui Dumnezeu dreptcredinciosul Episcop al Aradului, Ienopolei și al Hălmagului, precum și al părților adnexate din Banatul-Timișan.

Iubitul cler și popor și iubiților deputați ai Sinodului nostru eparhial: dar și îndurare dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Isus Hristos, împreună cu salutarea noastră arhierescă!

Cu provocare la §§. 90 din statutul organic, convocăm Sinodul nostru eparhial ordinar al diecezei Aradului la biserica noastră catedrală de aci pe

Duminecă 28 Maiu (10 Iunie) a. c.

la orele 9 dimineața, în care zi, după săvârșirea serviciului divin, va urma deschiderea Sinodului în sala de gimnastică a Internatului diecezan de fete.

Ceeace se aduce la cunoștință tuturor P. T. D. deputați spre știre și acomodare.

Arad, la 12/25 Maiu 1923.

Al tuturor binevoitor:

Ioan J. Papp m. p.

Episcopul Aradului.

NOTĂ. Indatorați prin concluzul Nr. 44 al Sinodului eparhial din 1901, aducem la cunoștința Domnilor deputați sinodali, că nici un concediu nu se acordă fără de cuvenita motivare și dovadă a cererii de concediu urmând a se procede în caz contrar întru toate conform ultimelor dispozițiuni din §. 59 al Regulamentului afacerilor interne.

Reflexii.

Intruna din zilele trecute cetiam într'un ziar din Arad un fapt, care în mijlocul frământărilor și luptelor scârboase pentru interesele materiale, lupte, cari se desfășură zilnic înaintea noastră și cari angajează întreaga energie a societății de azi, mi s-a părea o adevărată revelație prin faptul, că era o dovadă eclatantă, că n'a perit încă cu desăvârșire idealismul din sufletele noastre și că, în chestiunile de ordin etic, ne putem încă ridica peste mizeriile vieții de toate zilele. Comitetul constituit în Arad pentru reconstruirea mănăstirii catolice din Radna, distrusă zilele trecute de un groaznic incendiu, este alcătuit din tot ce are Aradul mai bun și mai distins, fără deosebire de limbă și confesiune. Alături de conducătorii bisericii catolice vedem în fruntea acestui comitet pe șefii autorităților de stat, pe însuși P. S. nostru Episcop, cari s'au angajat cu toată greutatea lor morală și oficială în serviciul unui scop altruistic: de a reconstrui cu ajutorul societății lăcașul merit spre lauda și preamărirea celui Preainalt. Și mi-am zis; iată un început grandios, care promite în chipul cel mai serios readucerea păcii între oamenii învrăjbiți de uraganul mondial, care se părea că nimicise orice idealism din suflete, lăsând în ele loc numai urei nemărginite și pornirilor de un bolnav materialism, sentimentele cele mai disolvante ale societății omenești. În sufletele unite în vederea unui scop ideal s'a sălășluit deja pacea mult dorită și, odată începutul făcut, va urma încheierea acestor suflete în legătura indisolubilă a iubirii creștinești, care singură este în măsură să asigure popoarelor fericirea, care este jinta unică și supremă a vieții.

Și pe când mă alintăm în aceste dulci și captivante reflexii, pe sub poartă aud pași greoi și oboșiți. Pe ușa deschisă a camerei mele intră o figură omenească gârbovită, coplesită de praf și sudori, semnele netăgăduite ale unei lungi și oboseitoare călătorii, făcută pe picioare. Din fața blândă a celui sosit se desprindea nu numai oboseala fizică, ci mai ales resemnarea dureroasă a luptătorului idealist, extenuat în lupta sisifică cu greutățile, cari tot mai mult și mai puternice se ridică în calea realizării scopului, pe care-l urmărește. Abia îl recunosc. Parcă în cele câteva luni, de când nu-l mai văzusem a îmbătrinit cu zeci de ani. Țăranul inimos și de o credință exuberantă într'un viitor mai bun îmi făcea impresia omului, care a îndurat cele mai dureroase decepții și este cuprins de o desnedejde fără margini. Era episcopul parohiei D. a cărei biserică a fost distrusă încă în anul trecut de incendiu. S'au făcut toate demersurile pentru acvirarea mijloacelor necesare pentru reconstruirea bisericii distruse. Comuna fiind mică, săracă și situată între dealuri, s'au inițiat colecte, s'au cerut ajutoare din toate părțile, dar rezultatul până acum este aproape nul. Bietul creștin lăsându-se greoi pe scaun începu cu ton inecat să povestească calvarul suferințelor și al umilirilor indurate în calea lui de apostolie. „De aproape șase luni batem drumurile șase oameni din sat. Ne-am lăsat în grija familiilor noastre micile noastre gospodării și am plecat din sat în sat, am bătut din poartă în poartă. Am mers mai mult pe jos și cu merinde deacasă, să nu cheltuim, ca să rămână cât mai mult pentru sf. biserică. Pe satele noastre am fost primiți destul de bine; oamenii săraci s'au grăbit să ne dea cât îngăduia sărăcia lor. Tot ce am adunat însă din satele noastre este aproape nimica față de trebuințele noastre. Am ajuns la Arad. Mai bine n'am fi ajuns; mai bine muriam în drumul către oraș. De câtă umilire, de câte dureri n'am avut parte dela domniile noastre! Unii ne întrebau cu cine am ținut la alegeri; alții ne aruncau câte un leu-doi, cum arunci coaja de mălai câinelui rătăcitor. O Doamne, nu ți le mai spun, că simțesc cum mi se stringe inima de durere.

Acum mă re'ntorc acasă cu sufletul mișnat și cu dureroasa convingere, că noi n'o să mai avem biserică! Tot rezultatul ajuns în de cursul celor șase luni de torturi și suferințe abia face 14 mii Lei, iar nouă ne trebuie — afară de prestațiunile în natură — peste 300 mii Lei. Cu noi s'a isprăvit...” Și lăsându-și capul pe mână începu să-și șteargă cu degetele lacrimile, cari porniseră din ochi, ca niște mărturii strigătoare ale durerii, de care era cuprins sufletul lui de creștin și ortodox.

*

Comparația se impunea cu o putere elementară. Mi-se înfățișă înaintea ochilor organizația grandioasă, în frunte cu tot ce are societatea aradană mai distins, între ei poate și românii, cari au umilit pe bietul episcop din D. de altă parte vedeam această săracă comună, decimată de proselitismul catolic și de sectari, ale cărei 700 de suflete ortodoxe aveau ochii lor plini de nedejde ațintiți spre cele 17 milioane de frați români, dela cari așteptau cu o încredere oarbă ajutorul pentru reclădirea modestului lăcaș, în care să laude mai departe pe Domnul puterilor... Ce vor fi simțit nenorociții aceștia, când vor fi auzit din gura bietului episcop despre primirea de care l'au împărtășit frații mai mari dela oraș.

*

Am rămas deprimat cum n'am fost în viața mea. Îmi dădeam seamă că cuvintele nemângăiatului episcop din D. cuprindeau cea mai crudă realitate, cu dânsii de fapt s'a sfârșit și mi-am adus aminte de piesa lui Rákosi: „Clopotele amuțite” și am înțeles toată durerea sufletească a poetului ungar vârsat în această piesă.

*

În această stare sufletească m'a aflat preotul din comuna D. Biserița de lemn din vârful dealului din această comună a fost zidită pe la anii 1780. Astăzi este aproape total ruinată. Credincioșii — tot cam 700 suflete — au început încă de ani de zile preparativele pentru zidirea unei noi biserici. Comuna săracă, a încercat totul pentru a-și realiza visul. Văzând pățania tristă a vecinilor lor, n'au mai recurs la ajutor străin, ci s'au hotărât să facă

totul din puterile lor proprii. Acum vine preotul și-mi spune, că turnul bisericii stă într-o parte și e teamă că se prăbușește. Au devis pentru construirea bisericii; au încercat să repartizeze suma necesară pe credincioși. Rezultatul este, că credincioșii ar trebui să plătească pe număr de casă între 4—12 mii lei. Or această este cu neputință. Preotul adânc mâhnit îmi spune, că cererile pentru ajutor dela minister etc. au rămas fără răspuns. Nu știe ce să facă, că azi-măine li se închide biserica.

Nu știu ce i-am mai răspuns, nu știu când a plecat. M'a cuprins o revoltă atât de puternică în contra criminalei nepăsări a tuturor față de necazurile acestor obidiți din sătulețele noastre, că m'am pierdut calmul judecății. Mi-am reamintit zilele negre de suferințe și umiliri ale stăpânirii trecute și am simțit din nou durerea chinuitoare a ranelor sufletești primite în lupta îndărătnică dusă pentru conservarea ființei noastre etnice. Vedeam din nou râsul de o sfidătoare batjocură al celor puternici și mi-se înclăștau pumnii de durerea provocată, ca și atunci de conștiința neputinței. Imi aminteam că, după intrarea armatei române, în baza celor constate de siguranța statului, a trebuit să se dea peste graniță întregul seminar catolic adăpostit în mănăstirea din Radna, dimpreună cu profesorii acestuia. Imi aminteam cum, la începutul erei române, școlile catolice din Arad veneau la această mănăstire ca, sub masca religiosității, feriți de controlul mai intensiv al statului, să-și poată vărsa, în cântarea imnului național maghiar, durerea pentru paradisul pierdut. Imi aminteam cum, la întrunirile preoților catolici, făcută în această mănăstire, sub șefia faimosului „Gyula püspök” din Timișoara, nu s'a întâmplat nici odată, ca, din cele multe toaste rostite, să se ridice măcar unul pentru regele acestei țări. Și la urmă mi-am reamintit de cutezanța acestor fanatici, de a promova și alimenta acțiunea unor nebuni, prin cedarea unei capele spre scopurile subversive ale acestei acțiuni.

Și în cercul meu covârșit de greutatea acestor amintiri chinuitoare deodată a răsunat orgolios, sfidător din orga mănăstirii din Radna splendid refăcută, cu ajutorul statului și al societății românești, imnul biruinței: „Aleluia.”

Protos.

Din Istoria Diecezei Aradului.

Contribuțiuni nouă 1815—1829.

(Urmare.)

Cei cari aveau să reprezinte „clerul și poporul diecezei Aradului”, la strălucitul Burg din Beciu (Viena) și să înmaneze împăratului „umilita rugăciune a nației noastre . . . ca și nouă după mila Sa fraților noștri: Românilor din Ardeal neuniți, arătată, episcop de neamul nostru a ne da să se milostivească” — sunt „întâi, Preacinstitul Domn *Grigorie Chituța* protopresbiterul Boroșieneaului (lenopolea); al doilea Preacinstitul D. *Ioan Popovici*, paroh și nameznicul (locotenent) Zarandi, al treilea Preacinstitul D. *Dimitrie Tichindeal* parohul Becicherecului mic și a școlilor preparande românești din Aradu-Vechiu slugărit (emerit) catihetă; iară din rândul mirenesc adevărat întâi cel de bun neam născutul și înalt învățatul Domn *Ioan Pöspechi* a școlilor din țircalomul (districtul) Orăzii-mari crăiesc director; al doilea înalt învățatul *Iosif Santou* al slăvitului comitat Timiș assesor (judecător, consilier) și avocat; al treilea înalt învățatul Domnul *Moisă Nicoară*, emeritul cancelistul slăvitului comitat Bichișului⁴⁸⁾. *Deci trei deputați* (doi clerici și un mirean) *sunt alții, decât cei propuși de Vulcan*. De altcum, nu știm pricina acestei schimbări; dar nici acestia nu au mers toți la Viena! Din șase, trei biserici și trei mireni, până la Viena au ajuns numai doi: bisericanul Ion Sârbu Popovici nameznicul și mireanul Nicoară. Aceștia însă și-au împlinit chemarea cu vârf și îndesat, până la sfârșit. Ambii apoi au căzut jertfă. Nicoară a înfundat temnița, nameznicul fu amovat din preoție⁴⁹⁾.

Ei petrec în Viena până pe la finea lui april 1816. În august 1816, iarăș sunt în Viena⁵⁰⁾.

În 27 Noembrie 1815, Nicoara și soțul său Ioan Sârbu Popovici, nameznicul, pre-

⁴⁸⁾ Anuar 1912 pg. 146 și 1913, pg. 76 și 84. și nota mai jos 83.

⁴⁹⁾ Ioanovicin 186; 187; 254; 256 și 267. Anuar 1912 pg. 147.

⁵⁰⁾ Ioanovicin 242—3; 249; 260. Radu 272.

zentară la Viena a treia petiție pentru numirea episcopului român la Arad⁵¹⁾.

E scrisă latinește și stă din 4 puncte. E iscălită de Nicoară și de Sârbu, ca deputați ai clerului și poporului diec. Aradului, de religia neunită și de naționalitate română. Petiția e formulată în termeni îndrăzneți; desvălesc „ostenelile episcopilor sârbi, de a încurca clerul și poporul“ (român) în întunerecul tot mai adânc al neștiinței, pentruca numai națiunea sârbească să poată ajunge la oficii și demnități bisericești.

Beneficiile bisericești se dau celor nevrednici, dacă dau mită. Mintesc sârbii când spun, că între ai noștri nu s'ar afla bărbați potriviți pentru episcopat. Așa au susținut-o ei și privitor de Sibiiu, și totuși s'a aflat om vrednic acolo, în persoana lui Vasile Moga.

Dacă cumva nu s'ar afla acum bărbatul chemat pentru tronul vacant al Aradului, Majestatea Sa să se îndure a lăsa vacant locul câțiva ani, până adevărat se va afla persoană deamănă. Jurisdicția în cele spirituale pe timpul acesta să fie în mâinile unui vicar general. Din venitele intercalare să se creeze un capital de seamă pentru înființarea și dotarea școalelor și a creșterii clerului tiner.

În prologul acestei petiții se spune; că până aci s'au înalțat Tronului maiestatic două petiții, în cari s'au desfășurat motivele grave, pentru cari s'a cerut ca episcopatul, devenit vacant prin moartea lui Pavel Avacumovici, să se acorde unui presbiter de naștere român, înzestrat spre acest scop cu însușirile necesare. Copiile acestor rugări le alătură ei aci sub A și B.

Cancelaria aulică ungară în 1 decembrie 1815, sub nr. 7798—6744 ex. 1815, la aceste trei petiții se pronunță în defavorul Românilor. Declarația e iscălită de un anumit Seydel. Nu știu cine e. Din acte nu pot afla nimic despre el. Actul prezent al cancelariei aulice ungare e iscălit de el în 14 decembrie 1815. În chestia care ne preocupă, mai sunt iscălite de el două acte ale acestei cancelarii! Un act din 24 februarie 1815, cu care cancelaria propune părerile lui Rhédey și Bánffy, (primul prefectul Bihorului, al doilea guvernatorul Transilvaniei) privitor de 11 candidați ai episcopatului din Arad. Seydel iscălește actul în 13 martie 1815.

Mai iscălește el în 21 octombrie 1815. propunerea cancelariei ungare din 6 octom-

vriea 1815, privitoare de declarația mitropolitului Stratimirovici în chestia îndeplinirii scaunului episcopesc din Arad.

Propunerea cancelariei ungare din 1 decembrie 1815, e opinioanată la 15 decembrie 1815 și de consiliariul Lorenz. Părerăa lui Lorenz încă nu difere mult de alui Seydel și nu satisface așteptării Românilor. Ea e primită *interimar* de împăratul Francisc⁵²⁾.

Avem de observat, că deslăudatul act al cancelariei din 1 decembrie 1815, înregistrat cum am arătat sub nr. 7798/6744 ex 1815, adevărat propunerea ei la cele trei petiții ale Românilor pentru vladică românesc la Arad, și care propunere s'a desbătut în 16 decembrie 1815, după o altă scrutare are numărul de 15.052 ex 1815⁵³⁾.

Ziserăm, că amintitul act nr. 7798/6744 ex 1815, care ar fi identic cu 15.052 ex 1815, e opinioanată, nici cald nici rece.

Cu consilierul guvernial Lorenz a vorbit Nicoara personal și între patru ochi! Despre asta scrie el lui Vulcan, din Viena în 3 noiembrie 1815 (deci mai bine de o lună mai înainte de ce Lorenz și ar dat părerea sa *ad iaford*), că a cerut să-i arăte datinele dela alegerile episcopilor români, înainte de a veni sârbii. Lorenz a fost protectorul lui Nestoroviciu. După ce Nicoară l-a descris, că e dușman al Românilor, i-a cerut sub secret, ca să-i dea în scris toate observările sale cu privire la școli și la Nestorovici. Am crede, că Nicoară a și dat acestea; însă nu în grabă; cu atât mai puțin înainte de 15 decembrie 1815, data părerii *ad iafore* alui Lorenz, ci foarte târziu, după ce deja se ținuse sinodul sârbesc electoral (iunie 1816), adevărat prin aprilie 1817, căci Nicoară cerea din Pesta în 7 febr. 1817 (când peste 5 zile avea să plece de acolo la Viena) dela Vulcan, să-i trimită date istorice: din Șincai și din Clain, pentru alegerile de episcop alui Sava Brancovici; să-i le trimită la Viena⁵⁴⁾.

Despre Lorenz se credea, că e un sprijinitor al cauzei române! Vulcan, când în 17 aug. 1815 — la *patru zile* dela moartea lui Avacumovici! — scrie lui Tichindeal să grăbească acum cu deputația la Viena, spune în acea scrisoare, că „cu poșta cea mai decurând oi scrie (pelângă alții) și lui Lorenz consiliariul“. În 19 septembrie 1813, Vulcan în-

⁵²⁾ Anuar 1917 pg. 29—31; 7—9 și 12—15.

⁵³⁾ Ioanovicu pg. 191 nota 1 (189—191).

⁵⁴⁾ Radu 275 și 277. — Nicoară ai confundă pe Sava Brancovici, cu Sava Vestemianul; îi crede a fi aceeași persoană, pe când sunt doi. Primul a fost între 1659—1680 și al doilea 1684—1685. Între ei au mai fost doi mitropoliți: Iosif și Ioasaf. Radu I. c. 276; 277.

⁵¹⁾ Anuar 1913 pg. 76 și 84; an 1912 pg. 146; an 1917, pg. 33—35.

Radu 272. Ioanovicu 189—191.

demnase deja odată pe Tichindeal să trimită rugare la împăratul prin doi bărbați din cler. Aceia să meargă în audiențe pe la mai mulți oameni mari din Viena, și la „sfetnicul conferențial Loreanți”⁵⁵).

Vlădica Moga din Sibiu scrie în 1 dec. 1827 și în 8 febr. 1828 lui Vulcan, să intervină pentru cauza lui la consilierul Lorenz⁵⁶).

Menționaram adineaori, că petiția a treia, dată curții vieneze în 27 novembre 1815 prin delegații Nicoară și Popovici, a fost însoțită de copiile altor două petiții anterioare, din 14 Iulie 1814 și 17 Aug. 1815. Aceasta din urmă a fost adresată împăratului rege, dar a fost imanată arhiducelui Rainer⁵⁷). E scrisă la 4 zile după moartea episcopului Avacumovici; nu știm cine a predat-o lui Rainer și când? Poate să fi fost trimisă prin postă?

Petiția ca toate actele ce au promovat ai noștrii la Curte, e redactată după obiceiul vremii, în latinește. Cuprinde tot aceeași cerere și tot aceeași argumentare, care o cunoaștem deja din anteacte. Trebuie că e stilizată de Nicoară. Dar se prea poate să fie fătul lui Vulcan, căci înainte de a pleca la Viena, Nicoară scrie din Giula lui Vulcan, în 4 sept. 1815, o epistolă, în care li mulțamește pentru „Representacionea” ce i-a trimis. (Radu 273).

Dacă cumva apoi sub „Representacionea” din vorbă nu e a se înțelege petiția a doua (17 aug. 1815), atunci e ceea a treia, cea prezentată adecă arhiducelui Rainer în 27 nov. 1815. În petiție se mai accentuează, că dela împlinirea acestei petiții e pendentă fericirea alor mai mulți de un milion de sudii credincioși.

Cea dintâi petiție, pare că fu prezentată personal de vlădica Vulcan! Datul prezentării să fi fost 14 Iulie 1814. Tot Vulcan a și compus-o⁵⁸).

⁵⁵) Anuar 1912 pg. 145 și 134, și an 1917 pg. 31; 28.

⁵⁶) Radu 340—341.

Se pare, că și Szántó, asesorul comitat. Timis, ar fi scris lui Lorenz pentru episcop de neam românesc. Anuar 1912 pg. 135. Vezi ici nota 26.

⁵⁷) Anuar 1917 pg. 32—3. Anuar 1913 pg. 74 și 83.

⁵⁸) V. Păcălianu, Cartea de Aur, Sibiu 1904 vol. I. pg. 139—148. Dr. Ilarion Pușcăriu, Mitropolia ort. a Românilor, Sibiu 1900. „Biserica și Școala”, Arad 1878 nr. 27 și 28. „Foata Diecezană”, Caransebeș 1888 nr. 9. „Biser. ort. Română”, Bucur. an XVII. pg. 8 și urmât. Ioanovicu 175 (171—5). Vulcan 26. Anuar 1913 pg. 45; 73 și 83; Anuar 1917, pg. 32. Anuar 1912 pg. 133—4; 142—4; 146; Radu 334 cu nota și 335, e de părerea, că a prezentat-o personal Vulcan la monarh în 10 Iulie 1814. După moartea lui Avacumovici, Vulcan trimite aceasta *suplică* în copie la mai multe notabilități, cu datul 26 Oct. 1815; le trimite și comitiva cu care a fost prezentată suplica la

Zisa lui Horaț „habent libelli sua fata”. Petiția din vorbă își are și ea vicisitudinile sale!

Titul petiției e: „Înalțate Împărate, Domnule Domn mult îndurate prea milostive”. Petiția începe așa:

Neamul și preoțimea românească din Eparhia Aradului de legea Grecească neunită, cu cea mai plecată și credincioasă supunere în-genunchind a se ruga îndrăznește, ca prea Sfințita Maiestatea Voastră după moartea cestuia de acum Episcop de neam Român, cu sângele și cu inima Român, după milostiva Sa îndurare a le da bine să voiască“.

Continuă: că răzimați pe drepturile istorice ale Românilor, ca cei mai vechi locuitori ai țării, cari după lupta fatală de pe câmpiele Mohácsului au ajuns în o situație ticăloasă; răzimați pe numărul întreit de mare al poporului românesc în proporție cu cel sârbesc, ai căror capi, în pe nedrept neamul nostru în întunec etc. etc: — roagă smerit ca, după decesul lui Avacumovici, să li-se dea conform pildei Românilor din „Țara Ardealului, episcop de neam românesc, cu sângele și cu inima română... sub acărui priveghere institutul de învățământ, întemeiat prin mila Majestății Sale, în Aradul-vechiu, cum se cade fiind, să poată înflori și să ia crescământ și forță aducătoare de speranțe augustului tron crăesc, țării și omenimii“.

Petiția e bine documentată, argumentarea interesantă; scoate în relief șicanele și neplăcerile ce se pricinuiău Românilor de către sârbi!

Se învoacă, ca pildă, Ardealul, unde celor „neuniți” li s'a dat prelat din neamul lor, iar uniții sunt fericiți pentru creșterea ce se dă tineretului și poporului din partea episcopilor conaționali. Asemenea ar trebui să fie și la

împăratul și încă o copie a unei hârtii nouă, care a fost trimisă împăratului.

Mă întreb acum: oare copia scrisorii nouă, nu ar putea fi una și același cu petiția de care făcurăm atâta vorbă adineaori, adecă petiția din 17 Aug. 1815, sau „Representacionea”, pentru care Nicoară îi mulțamește atectuos lui Vulcan?!

Manuscriptul din Orade e scris frumos, nu e iscălit de nime și nu are dat. E o petiție lungă. Poate și variaza încâtva de lecțiunea celeia care a trimis-e lui Tichindeal în 19 Sept. 1813.

A se vedea la Budapesta arhiva statului ungar, actele cancelariei aulice ungare nr. 12,821 din anul 1815.

Traducerea românească a petiției s'a făcut de pe un duplicat latin, ce s'a aflat între hârtiile rămase dela Nicoară. Este oare — și ce — deosebire între textul duplicatului lui Nicoară, și între petiția trimisă de Vulcan lui Tichindeal, între cel descoperit de Radu, între cele din arhiva statului ungar, așezate cum văzurăm sub trei numeri: 7798/6744 ex 1815 și 15,052—1815 și 12,821—1815? Nu e nimic cert.

românii ortodoxi de aici, în vreme ce sub ierarhia sârbească așa ceva e cu neputință.

Pe temeiul acestora, cer ei ca monarhul să ordoneze de pe acum, ca soborul sârbesc să nu mai aibă voce, ca de obicei, să aleagă episcop sârb pentru dieceza română a Aradului; să se îndure a permite clerului și mirenilor români ortodocși să candideze trei persoane, cari apoi prin dicasteriile înalte să fie înaintate împăratului, pentruca pe una din ele să o confirme.

„Instanța” aceasta fu luată de împăratul la cunoștință. Avu norocirea să fie bine primită, să câștige bunavoința împăratului și să-l încredințeze despre păsurile și dorințele îndreptățite ale fidelilor săi Români.

Ea apoi, în vederea fondului și motivelor drepte și temeinice ce cuprinde, avea să servească de bază puternică acțiunilor desperate, ce se desfășurară de acum înainte, pentru scoaterea totală a nației noastre de sub jugul greu și rușinos al ierarhiei și al înrăuririi culturale slavone; apucată altcum dela o vreme încoace spre declin grăbit și fatal.

Aceasta vestită instanță, când fu din nou prezentată *Curții imperiale* în 27 Novembre 1815 prin Nicoară și Popovici (împăratul nu era acasă, ci în Lombardia) ca acluz la o nouă rugămintă, ea a fost cerută dela Vulcan prin o epistolă alui Nicoară din 26 octombrie 1815⁵⁹⁾. Nicoară nu o avea la sine, când a plecat la Beciu. Cugetase, că o vor cunoaște bine acolo. Dar se vede că — more solito — a fost dosită undeva, de vremece cei dela Curte, în absența monarhului, nu au dat de urmele ei și nici de a celei din 17 aug. 1815. Pe aceasta din urmă o avea la îndemână Nicoară.

Rugarea aceasta din 14 iulie 1814 o reclama Nicoară să-i se trimită urgent și cu „Recepisse” și de se poate scrisoarea să fie a altuia⁶⁰⁾.

!Cu toate că petiția din 14 iulie 1814 a fost pusă „ad acta”, cum se zice, de anturajul împăratului, totuși e aproape cert, că a fost trimisă de cineva în secret arhiepiscopului Stratimirovici. Pentru ea adevărat tragea el la răspundere, prin Avacumovici, pe profesorii din Arad Țichindeal și Loga*).

⁵⁹⁾ Radu 274. Datul nu-l pot stabili din expunerile lui Radu. E cert însă, că e dintre 24—27 Oct. 1815. Nicoară a ajuns în Beciu la 24 Oct. 1815.

⁶⁰⁾ Radu 274. Poșta circula mai bine, ca acum anul. Scrisoarea reclamată din Viena la Orade, în 26 Oct. o avea Nicoară la mână, la o lună în 27 Nov. 1815.

^{*)} Ioanovicu 174—5; 179—180; 203. Vulcan 100. Anuar 1912 pg. 136—8; 142. Anuar 1913, pg. 44; 75 și 83.

Presupunem aproape cu toată certitudinea, că petiția aceasta din 14 iulie 1814, a fost înmanată împăratului-rege Francisc I. de către Vulcan, în o audiență particulară! Știm din mai multe declarații ale lui Vulcan, că avea să călătorească la Beciu în iunie—iulie 1814, „fiind despre partea varmeghii (județului) acesteia ablegat la împăratul”, scrie Vulcan în 27 mai 1814, lui Țichindeal⁶¹⁾.

Rugarea des pomenită aici nu a fost iscălită de nime, ba mai mult, n'are nici dat! Oamenii noștri nu cutezau. E semnată astfel: „Poporul și clerul diecezei⁶²⁾ gr. neunită arădane.” Latinească în care e scrisă, zice-se, că e selectă, de nu chiar clasică. S'a opintit Vulcan din toate puterile mari, cari incontestabil că le avea!

Vulcan în 19 sept. 1813, sfătuiă pe „iubitul” său „fiu” Țichindeal, să intervină, ca clerul român ortodox să-i adreseze lui (Vulcan) „o rugămintă, cât de scurtă,” cu care el cu mai mare cutezare ar putea lucra, ce voește „a face tocmai de nu-mi vor scrie”⁶³⁾.

La 9 septembrie 1813 Vulcan notifică lui Țichindeal, că petiția faimoasă (14 Iul. 1814) e gata. De cumva protopopul Șiriei Gheorghe Chirilovici, preot în Galșa,⁶⁴⁾ nu poate să vină după ea, Țichindeal să-l informeze pe Vulcan, ca să i-o trimită prin părintele Farkas,⁶⁵⁾ preotul unit din Arad.

Nu știm ce a răspuns Țichindeal, destul și bine că părintele Farkas li aduse petiția cu pricina peste câteva zile, întovărășită de o epistolă datată din 19 septembrie 1813. Iată-o:

„De ve-i căpăta vre-un scriitor bun între preoți, care să scrie mai frumos decât este aceasta scrisă, dă să o scrie, că eu voinđ, ca nu cumva să vină lucru la iveală, n'am cutezat a-l da să-l scrie la altul, fără numai la nepotul meu; însă și așa precum este scrisă poate să meargă.

(Va urmă)

⁶¹⁾ Anuar 1912 pg. 142. Ioanovicu 173—4.

⁶²⁾ Ioanovicu 175.

⁶³⁾ Anuar 1912 pg. 135. Ioanovicu 172—3. Vulcan o. c. pg. 77.

⁶⁴⁾ Acesta încă eră între cei cari aspirau la vlădicia Arad. Despre el vom vorbi la locul său.

⁶⁵⁾ Anuar 1912 pg. 133—5. Vulcan 77—9 și 337—9, Ioanovicu 172—3.

În două rânduri a portat corespondința între Țichindeal și Vulcan părintele Farkas. Nu știu cine e, dar propozitul, învățatul Gheorghe Fărcaș nu e. El a murit în 1812. Era un unguroc și trăia rău cu Vulcan.

Cerc religios în Birchiș.

Acum în Duminecă sf. părinți și-a ținut cercul nostru religios Birchiș întrunirea în comuna Tela. Sfânta liturghie s'a săvârșit în sobor de cătră 7 preoți. La priceasnă a predicat preotul Ioan Hădan, din Lașiinți, esplicând pericoapa zilei. Predica a fost ascultată cu atențiune de numărșșii credincioși din comună și din cmmunele învecinate. La serviciul divin a luat parte și mecenatele A. Mocioni și dl prim pretor de plasă G. Pența.

După sf. liturghie s'au sfințit cele 3 clopote turnate pentru sf. biserică. La sfințirea clopotelor a predicat președintele cercului religios Laurențiu Barzu, lăudând zelul preoților locali și evlavla credincioșilor. A lăudat în special munca titanică depusă de preotul capelan. Tr. Cibian, carele prin oratoria sa, neîntrecută a știut să cucerească inima credincioșilor, însufletindu-i la jertfe atât de grele.

După aceasta părintele cog. Tr. Cibian, a ținut o dare de samă făcând istoricul acestui eveniment. Accentuând că dsa s'a opus intențiunii comitetului parohial de a încassa prin arunc prețul clopotelor, rezonând că dacă clopotele au fost răpitate de dușmanii noștri în mijlocul blăstemelor credincioșilor — cari le-a și dat de cap. Cel puțin sosirea clopotelor noi turnate să fie întimpinate între binecuvântări. Aminteste apoi în darea de seamă că clopotele au costat 65.000 Lei și că din aceasta sumă poporul credincios a contribuit cu 45.000 Lei iar restul a fost acoperit de dl Antoniu Mocioni și fundațiunea „Toma Galetariu“.

La orele 3 după masă s'a săvârșit vecernia împreună cu slujba de mulțămintă. Cu aceasta ocaziune s'au tras clopotele cari acum deja erau ridicate în turnul bisericii și cari prin glasul lor limpede și armonios a înduoșat inimile credincioșilor, vărsând lacrimi de bucurie, văzându-și visul împlinit.

După vecernie s'a ținut în localul școalei o prelegere biblică ascuitată cu viu interes de publicul prezent. Frumos a vorbit poporului și dl prim pretore de plasă G. Pența, îndemnând poporul să deie ascultare conducătorilor săi, cari își dau multă silință să ridice și poporul român la un nivel cu celelalte popoară culte, ca să poată păstra darul primit prin jertfele alor sute de mii de viteji la scumpa noastră Române să înflorească și să ajungă puternică.

Un oaspe.

Inaugurarea noiei linii ferate Nădab-Salonta.

Duminecă, în 27 Mai s'a inaugurat noua linie ferată, care leagă direct Ardealul cu Oradea-Mare, prin Salonta-Mare. Biforcația acestei linii este la Nădab, pe vechia linie Arad-Chișinău.

La solemnitatea inaugurării au participat domnii miniștri I. Brătianu, președintele consiliului, Văitoianu, Constantinescu, dr. Cosma; Tancred Constantinescu, directorul general al c. f. r., domnii Groza, Cristian, Tomulescu și Vasile Ștefan etc.

În vederea începerii primului parcurs cu trenul, gara Arad era bogat împodobită cu brad și steaguri tricolore. Pe peron și în piața gării erau elevii tuturor școlilor, cu drapele; reprezentanții autorităților civile și militare și muzica militară.

A vorbit d. prim-ministru I. Brătianu spunând că a venit la Arad de două ori; de prima dată a adus vestea întregirii neamului, hotărâtă în conferința dela Trianon și acum, a doua oară, vine să asiste la deschiderea întâi linii noiei ferate în Ardeal, socotind acest act ca sborul primei rândunice, care dă îndemn tot înainte tinerei noastre țări.

Trenul special și primul care străbate noua linie, a pornit din gara Arad, la orele 8.25 dim. În gările Șimand și Sântana aștepta populația satelor, elevii-școalelor și reprezentanții autorităților.

D. I. Brătianu coboară în fiecare stație și se întreține cu cei de față.

Stația Nadab, unde începe bifurcația noiei linii, era splendid împodobită cu verdeață și steaguri.

În fața gării două estrade; pe una așteptau preoții, iar pe cealaltă autoritățile.

Domnii miniștri s'au urcat pe prima estradă unde au fost primiți de preoți și au sărutat crucea.

S'a oficiat serviciul divin.

Pe câmpia din fața gării erau mii de țărani.

Peste linie era construit un arc din verdeață, având și o placă cu inscripția: „Tot înainte“. La mijlocul arcului o enormă panglică tricoloră închidea linia.

După terminarea serviciului divin, muzica și corurile țărănești au intonat rugăciunea.

S'au rostit și aci discursuri.

D. prim-ministru a tăiat apoi cu foarfeca panglica și astfel drumul fiind deschis, trenul a plecat mai departe.

La capetele podului de peste Crișul Alb arcuri de verdeață.

În stațiile Chișinău, Livadia, Tășnad Ciugheiu-nou aceeași primire entuziastă.

La podul de peste Crișul negru, împo-

dobit cu arcuri de verdeață, trenul oprește la 10 metri. Toate persoanele oficiale coboară pentru o mică solemnitate.

La orele 10 dim. trenul sosește la Salonta-Mare, stația terminus a noiei linii. Se face aceeași primire. A vorbit d. Brătianu și au răspuns persoane oficiale din localitate.

Trenul a pornit apoi spre Oradia-Mare, pe vechia linie, care rămăsese neîntrebuințată până acum din cauza fixării graniței dinspre Ungaria.

După sosirea trenului la Oradea-Mare s'a dat un bancher de 200 persoane. Au vorbit un ministru și P. S. S. episcopul R. Ciorogariu.

La orele 3.40 d. a. miniștrii și persoanele oficiale au plecat spre București.

INFORMAȚIUNI.

„Reflexii“.

Publicăm în fruntea revistei, articolul ce poartă acest titlu, cu observarea ca P. S. Sale Părintelui nostru Episcop diecezan nu i s'a cerut nici prealabil nici ulterior, învoirea de a fi pus în fruntea acțiunii de colectă, în scopul reedificării mănăstirei rom. catolice din Radna. Prin urmare de toată afacerea n'are nici o cunoștință.

Tot așa credem că au ajuns în acest comitet și notabilitățile și damele noastre din Arad. Doar este știut că biserica din cetate nici acum n'are iconostas, iar capelele dela școala de fete, dela robi și dela spital n'au nici strictul necesar de recvizite sfinte, pentru serviciile sfinte. Aici are cuvântul societatea română din Arad. Mănăstirea din Radna, după cum arată articolul menționat, a fost în tot trecutul nostru, un factor care a căutat să ne submineze.

Oaspeți înalți. Joi în 18/31 Mai, P. S. S. pâr. Episcop Ioan I. Papp, a fost vizitat de P. S. S. Episcopul din Caransebeș Dr. Iosif Badescu. P. S. Sa era însoțit de dd. protopop Ghidu și preotul Ancușa.

Adunarea generală ordinară a fondului diecezan preoțesc s'a convocat pe ziua de 27 Maiu (9 Iunie) a. c. la orele 10 a. m. în sala consistoriului nostru.

Hirotonire. Mai nou au fost hirotoniți întru preoți din partea P. S. S. pâr. Episcop Ioan I. Papp. Remus Oancea pentru parohia Macea

Viorel Mihuiț pentru parohia Călacea Aron Popa pentru parohia Panlova.

Capelan protopopesc. Duminecă în 14 Maiu n. a fost introdus în postul de Capelan protopopesc în Arad pâr. Florea Codrean.

Introducerea a efectuit-o pâr. protopop Trăian Văjjan prin o cuvântare instructivă. A răspuns frumos pâr. F. Codrean promițând a fi un preot zelos.

Congresul uniunii foștilor voluntari. Duminecă în 27 Maiu s'a ținut în Arad congresul uniunii foștilor voluntari. Dimineața la orele 8 jum. s'a oficiat la bis. Catedrală pentru sufletele foștilor voluntari. A vorbit — preamărind memoria celor căzuți pentru patrie — pâr. Crăciun.

La orele 10 s'a deschis congresul la palatul cultural prin președintele Dr. V. Peleu. Au vorbit mai mulți inși, iar la fine s'a votat următoarea moștune:

1. Voluntarii pretind să se execute întocmai prevederile legii agrare prin care voluntarii au drept de preferință la împroprietărire alături de invalizii de război.

2. Voluntarii pretind: să nu fie persecutați pentru convingerile și independența ce voesc să-și păstreze, să fie preferați la ocuparea de funcțiuni publice în conformitate cu pregătirile lor, mai ales față de străinii de neam și de acei cari s'au făcut români numai după război.

3. Văduvele și orfanii voluntarilor să fie ajutați cu penziune și ajutoare dela stat.

4. Să se predea voluntarilor, proprietarilor legitimi, averile corpurilor de voluntari.

5. Să se dea voluntarilor reduceri permanente pe căile ferate române.

6. Să se asigure dreptul de vot efectiv voluntarilor.

7. Prin relații de colaborare cu uniunile de voluntari similare, cehoslovace și jugoslave, Uniunea să uceze pentru lămurirea prietenească a cauzei Banatului și Maramureșului, pentru a crea baze solide și sincere pentru o colaborare rodnică și efectivă.

Redactor responsabil: SIMION STANA asesor consistorial
Censurat: Censura presei.